

Innarluutillit pillugit ataatsimeersuarneq 2007

Nalunaarusiaq

Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik, juuni 2007

Imarisai

Qup.

1. Aallarniut	3
2. Eqikkaaneq	5
3. Saqqummiussanit tigulaarinninnerit, imm.1	7
3.1. Nammineq misilittakkat	7
3.2. Innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip isumaqatigiissutaa	8
4. Workshopsinit eqikkaanerit, ulloq 14. maj 2007	9
5. Saqqummiussanit tigulaarinninnerit, imm.2	13
5.1. Inatsisiliornermi iliuitsit nutaat	13
5.2. Suliffeqarnerup iluani iluarsaaqqinneq	14
5.3. Ilinniartitaanerup iluani iluarsaaqqinneq	14
5.4. Sullivinni atortutigut ikiorsiissutit	15
5.5. Teknologimik atortutigullu ikiorsiissutinik ineriartortitsineq	17
5.6. Innarluutilinnik inersimasunik sullissinermi ineriartortitsineq	18
5.7. Nuup Kommuneata meeqqanut inuusuttunullu ornittagassaa	19
6. workshopsinit eqikkaanerit, ulloq 15. maj 2007	23
7. Saqqummiussanit tigulaarinninnerit, imm. 3	23
7.3. Ilinniarfimmit misilittakkat	23
7.4. Tarnimikkut innarluutilinnut siunissami inissialiat	23
7.5. Sanaartornermi malittarisassat	23
7.6. Innarluutilinnut atuarfinni sammisassaqaqtitsinerit	24
7.7. Tungujortuaraq	25
7.8. Najugaqarfik Elisibannguaq	26
8. Siunissami innarluutilinnik isumaginninneq – issiaqatigiit oqallinnerannit naalisagaq	28
9. Inerniliineq	30

1. Aallarniut

Nalunaarusiami matumani tunngavigineqarput innarluutillit pillugit ataatsimeersuarnermi ulluni 14.-16. maj 2007-imi Nuummi pisumi, oqallisissiat, saqqummiinerit, oqallinnerit inernerillu. Ataatsimeersuarnermi qulequttat pingaarnerit tassaapput nunatsinni innarluutillit ilinniartitaanermi, suliffeqarnermi sunngiffimmilu pisinnaatitaaffii.

Ataatsimeersuarneq aaqqissuunneqarpoq Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit, taamanikkut naalackersuisuusoq Aleqa Hammond siuttoralugu. Sinerissamit, Nuummit marlussuillu Danmarkimeersut peqataapput, peqataasut 100-t sinneqalaarlutik.

Ataatsimeersuarnermut tunuliaqutaavoq ukiuni aggersuni innarluutillit atugarisaasa malunnaatilimmik pitsanngorsarneqarnissaat pillugu naalackersuisut anguniagaqarnerat. Inatsisartut ataatsimeersuartitsinissaq 2006-imi ukiakkut ataatsimiinnerminni taperserpaat siunertamullu aningaasaliissuteqarlutik.

Naalackersuisut taamatut kissaateqarnerannut tunngavilersuutaavoq innarluutilinnik isumaginninnerup kommuninut tunniunneqarnissaata aaqqissuussamik piareersarluakkamillu pinissaa, inatsisiliornerullu pingaarnerusutigit iluarsartuuteqqinneqarnissaa tulluarsarneqarnissaalu.

Tamatuma saniatigit naalackersuisunut ilaasortap Aleqa Hammondip kissaatigaa pissutsit innarluutillit inuuniarnermi atugarisaannut tunngasut arlallit inuiaqatigiinni oqallissutaanissaat.

Ataatsimeersuarneq marluinnut avinneqarpoq, ullaap tungaa sullissisut oqalugiartortitallu saqqummiisarlutik ualerli atorineqartarluni suleqatigiissitani sulianut assigiinngitsunut.

Ataatsimeersuarnissamut atatillugu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik AG-mi ilanngussatut aviisimik saqqummersitsivoq, ataatsimeersuarneq sapaatip akunneranik sioqqullugu saqqummersinneqartumik. Qulequttatut sammineqarput innarluutillit inuuniarnermi atugarisaat. Tamatuma saniatigit radiokkut aallakaatitassiortoqarpoq nangeqattaartunik, ataatsimeersuarnermi saqqummersut aallaavigalugit suliarineqarsimasunik.

Ataatsimeersuarneq sioqqullugu naalackersuisunut ilaasortap sinerissami atuarfinni, paaqqinniffinni ataasiakkaatullu meeqqat inuusuttullu kajumissaarpai saqqummersitsinissaq "siunissamut sinnattukka" peqataaffigeqqullugu.

Taamatut kajumissaarineq meeqqat inuusuttullu amerlasuut ilassilluarpaat, qalipakkatik, suliatik titartakkatillu saqqummersitassat nassiullugit. Taamalu sapaammi maajip ulluisa 13-ianni naalackersuisunut ilaasortap saqqummersitsineq kusanartuliorfiulluarsimasoq ornigarneqarluartorlu ammarpa, ilaatigit imatut oqaaseqarluni:

- Meeqqat, inuusuttut inersimasullu piginnaanermikkut arlaannik innarluuteqalersimasut taamatut suliaqarnissaminnut killilerujussuarmik periarfissaqarsinnaasarput. Tamanna amerlaqisugut nalinginnaasumik inuunillit

taamatullu innarluuteqanngitsut eqqarsaatigisanngilarput – ulluinnarni inuuneq innarluutilinnut, qanigisaasunut ikiortinullu qanoq ajornakusoorsinnaatigisoq, Aleqa Hammond ammaalluni oqalugiarnermi ilaatigut taama oqarpoq kajumissaarutigalugulu unikaallalluni alutorsarnissamut, eqqumiigisaqarnissamut, nuannaaruteqarnissamut periarfissiinissamullu piffissaqalaarnissaq, pingaartumik inoqativut allarujussuarnik inuuniarnermi atugassaqaartitaasut pineqartillugit.

2. Eqikkaaneq

Politikkikkut oqariartuutaasut ataatsimut eqikkarlugit tassaanerupput innarluutillit inuuniarnermi atugarisaannik pitsanngorsaarusunneq. Pitsanngorsaanerit ilinniartitaanerup, suliffeqarfiup sunngiffimmilu sammisassat iluanni piinnaratik aammali innarluutillit inuuniarnermi atugarisaannut pisariaqavissunut tunngasut.

Ilaqutariinnermut Inatsisinillu atortitsinnermut naalakkersuisup Aleqa Hammondip ataatsimeersuarneq ammaramiuk kissaatigisamisut oqaatigaa innarluutilinnik isumaginninnerup atugassarititaasullu ataatsimut naliliiffigineqarnissaat.

- Pisinnaatitaaffiit eqqortinneqarnerannik naliliinissamut piffissanngorpoq. Aamma piffissanngorpoq innarluutillit inuiaqatigiinni akuunerulersinneqarnissaannik suliniuteqarnissamut, Aleqa Hammond tikilluaqqusinnermini ilaatigut taama oqarpoq ingerlaqqipporlu:

- Nunatsinni innarluutillit ikiliartoratik akerlianik amerliartorput. Aamma innarluutillit assigiinngitsut amerliartorput. Taamaattumik pingaartorujussuuvog innarluutilinnik kiffartuussinitsinni ikiorsiissuteqartarnitsinnilu periutsit atukkavut pisariaqartitsinnermut naapertuuttuunerisa naliliiffiginissaat.

Innarluutillit Kattuffianni, KNIPK-mi, siulittaasup, Mette Sofie Lerchip, isertuanngilaa ukiuni kingullerni innarluutillit inuuniarnermi atugarisaasa sammisassartinniarnersalu killeqalersimani, pingaartumik innarluutilinnut inissiat, suliffissat ilinniartitaanermilu periarfissat eqqarsaatigalugit.

- Ullumikkut innarluutillit inissiarsuarni allerpaanut inissiinnarneqartarput – angallaviusuni, eqqaavissuarnut qanittuni, avatangiisinilu upernaakkut taseqqertartuni, isugutammi pujoralammillu ulikkaartuni. Uffa innarluutillit avatangiisini eqqissimasuni inissaqartinneqartussaagaluartut.

Ilinniartitaanerup suliffeqarnerullu iluani KNIPK-mit piumasarineqarpoq siusinaartumik pensionertsiinnarani nutaamik eqqarsartoqalernissaa. Assersuutigalugu piviusunngortinneqarsinnaapput innarluutilinnik atuarfiliornissaq, taamalu innarluutillit soraarummeernermi allagartartaartinneqartalerlutik ilinniakkanillu assigiinngitsunik neqeroorfigineqartalerlutik, soorlu atuakkanik ungaluliorlutut, kamippaliorlutut pisataliorlutullu.

KNIPK-mi siulittaasumit aammattaaq uparuarneqarpoq atortutigut ikiorsiissutinik pilersorneqarnermi innarluutillit qanigisaasullu utaqquusaartinneqartarnerat, aalajangiisuusarluni kommuni najugaqarfigisaq qanoq inissisimansoq.

- KNIPK-mi naammaginnartinneqanngilluinnarpoq inuit ataasiakkaat pisariaqanngitsumik sakkortuumik eqqorneqartarnerat, uffa allatut aqqissuussinikkut siunertamut tulluurtumik pilersitsisoqarsinnaagaluartog. Namminersornerullutik Oqartussat iluanni atortunut ikiorsiissutinut peqqumaasiveqarfiliortoqarsinnaavoq, kommunit Namminersornerullutillu Oqartussat peqatigiillutik ingerlatsiffiginnaasaannik.

Aammattaaq Mette Sofie Lerchimit uparuarneqartut ilagaat sullissinerup kigaappallaamik ingerlasarnera kommuninilu assigiinngitsuni sullissisut nikerarpallaarnerat, taamatullu aamma innarluutilinnik atuartitsinermi meeqqat pisariaqartitaannut anguniagaqarani ingerlatsineq.

Kanukokap siulittaasuata Lars Karl Jensenip Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik arlalitsigut uparuartorpaa. Uparuaanerit tasaanerupput innarluutilinnik isumaginninnerup misiligutaasumik kommunini ingerlanneqalersimaneranut tunngasut, misiligummik ingerlatsineq ukiut arfineq-marlussaa ingerlammat. Kanukokamit oqaatigineqarpoq misiligummik ingerlatsinermut kommunit tallimat peqataasut.

- Naalackersuisut kommunit tamarmik misiliinermi peqataanissaannik anguniagaat taamaalilluni iluatsissimannigilaq, Kanukokap siulittaasua ilaatigut taamatut isornartorsiuivoq, isumaqarnerarluni misiligummik ingerlatsineq unitsinneqarsimasariaqaraluartoq, taamaaliornikkut kommunini sullissinerit periutsillu assigiinngiaartut ingerlaniinnarsimassanngikkaluarmata.

- Misiliinerup pitsaasortai ilaatigut tassaapput sukkanerusumik suliat ingerlanneqarneri, innarluutillip qinnuteqarnerminiit aalajangiiffigineqarnissami tungaanut utaqqisarnera sivikinnerulermat, ataatsimoornerusumik suliassa qarfiup nalilersinnaalerneru, allaffissornikkut suliat pisariillinerat minnerunngitsumillu marloqiusamik suliat ingerlanneqassaarnerat, Kanukokap siulittaasua ilaatigut taama oqarpoq.

Taassuma oqariartuutigaa innarluutilinnik isumaginninnermi akisussaaffimmik kommunit tigusinissartik soqutiginaartikkaat, kissaatigaluguli Namminersornerullutik Oqartussanik aningaasatigut sinaakkutissat piumasaqaatillu pissutsit aallaavigalugit piviusorsiorlumik pinissaat pillugit oqaloqatigiissutigeqqarnissartik.

- Kommunit pisariaqartippaat innarluutilinnik suliassa qarfik ullumikkut qanoq inissisimanersoq paasissallugu. Sullissinermi toqqammavissat maleruagassallu erseqqissut amigaataapput, Lars Karl Jensen oqalugiarnermi taama oqarpoq.

Oqariartuutigineqarpoq sullissinermi politikkikkut allaffissornikkut tunaartaqarluarnissaq anguniarlugu misiligummikingerlatsinerup nalilersorneqarnissaa, taamaaliornikkut inatsisartut peqqussutissaannik suliqaarnissaq toqqammavissaqarluarniassammat. Tamatuma saniatigut Kanukokamit siunnersuutigineqarpoq Inatsisartut Naalagaaffiit Peqatigiit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaannik akuersissuteqarnissaat.

3. Saqqummiussanit tigulaarinninnerit, imm. 1

Inersimasut marluk qamutiniq assakaasulinnik atuisut innarluutilittut suliffeqarnerminni misilittakkatik oqaluttuaraat, ilaatigut oqaatigalugu pingaaruteqarluinnartuusoq suliffeqarfiit innarluutilillit pisariaqartitaannut tulluarsarsimanissaat. Innarluutilittut sullivimmi nammineersinnaassuseqarluni atuutissagaanni kiisalu pisariaqarluni innarluutilittut pissutsinut nammineq atulikkanut akuersaarniarnissaq.

Aammattaaq Dorthe Olsenip Kristian Pivallu innarluutilittut suliffeqassagaanni nammineersinnaassuseqarnissamut piimassuseqarnissaq pisariaqartoq oqaatigaat aammali avatangiisinit tapersersuisoqartariaqartoq – ilaquttanit, ikinngutinit suleqatinillu – tamanna innarluutilittut naleqartitamik inuuneqassagaanni pingaaruteqarmat.

Innarluutilinnut tapersersortit ataqatigiissaarisuat, Sisimiut Kommuneaneersoq Ellen Kreutzmann, saqqummiussinermi oqarpoq innarluutilinnut tapersersortinik sulisitsinerup aaqqissuussaannissaq pingaaruteqartoq, sulisitat ilinniakkatigut tunuliaqutaqanngimmata. Taassuma misilittakkani tunngavigalugit ilinniartitsinissaq, ilinniaqqitsitsinissaq tapersersortinillu sulisitsinermi aqutsilluarnissaq pisariaqarnerarpai, innarluutilinnik sullissinermi ataqatigiissitsinissaq, misikkarissuunissaq ilisimasaqarnissarlu pisariaqarmata.

3.1. Innarluutilittit inuttut pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat

Ataatsimeersuarnermut oqalugiariartitatut Danmarkimi socialministeriameersup Frode Svendsenip, innarluutilittit inuttut pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit suliaannut tunngasoq saqqummiiffigaa.

Frode Svendsenip 2002-miilli Danmarkimi Nunanut Allanut ministereqarfik peqatigalugu isumaqatigiissut pillugu piareersaataasumik isumaqatigiinniarnit peqataaffigisimavai, FN-imilu piareersaataasumik ataatsimiinnerit arfineq-pingasut, Nunanut Allanut ministereqarfimmi atorfilimmit Marianne Hoffmannimit siulersorneqartut, peqataaffigalugit.

Isumaqatigiissut oqaasertai 2006-imi decembarip qaammataani FN-ip ataatsimeersuarnerani akuersissutigineqarput 2007-imilu martsip ulluisa 30-anni isumaqatigiissut atsiorneqarsinnaanngorpoq, ilaatigut Danmarkimit. 2007-imi maajip aallartilaarnerani naalagaaffiit 89-it isumaqatigiissut atsioreersimavaat, naalagaaffiullu ataatsip, tassalu Jamaicap, isumaqatigiissut atortussanngortereersimallugu.

Isumaqatigiissut 50-inik immikkoortortaqartoq aalajangersakkanik imaqarpoq "pisinnaatitaaffiit inooqatigiinnermut politikkimullu tunngasut" kiisalu "pisinnaatitaaffiit aningaasaqarnermut, kulturimut isumaginninnermullu tunngasut".

Frode Svendsenip paasissutissiinera naapertorlugu pisinnaatitaaffiit politikkimut inooqatigiinnermullu tunngasut isumaqatigiissummi aalajangersarneqarsimasut naalagaaffikisumaqatigiissummut akuersaarluni atsiorpat nunami innuttaasunut

ingerlaannartumik atuutilersussaapput – allatut oqaatigalugu: naalagaaffik atsiornat atortussanngortitsillunilu. Assersuutigalugu pisinnaatitaaffiit taakku tassaasinnaapput qinersisinnaatitaanermut tunngasut imaluunniit inatsiliornermi naligiissitaanissamut tunngasut. Imaappoq inuit innarluutillit allatuulli pisinnaatitaaffeqarlutillu iliuuseqarsinnaapput, taamalu inuttut allatuulli eqqartuussiveqarnerup iluani pisinnaatitaaffeqarlutik.

Pisinnaatitaaffiit aningaasaqarnermut, kulturimut isumaginninnermullu tunngasut pineqartillugit isumaqatigiissut naapertorlugu naalagaaffimmit anguniagaasussaavoq pisinnaatitaaffinnik pineqartunik sapinngisaq naapertorlugu atuutsitsiniarnissaq, innarluutillit inoqatitik allat naligalugit taakkuninnga tamakkiisumik atuisinnaaqqullugit.

Innarluutillit pisinnaatitaaffiisa annertusiartuinnarmik sammineqalernerat pissutigalugu ukiullu 2007-ip kikkulluunniit naligiissitaannissaat tunaartaralugu Europamiut ukiattut nalliusseqarnera pissutigalugu danskit naalakkersuisuisa aalajangiuppaat innarluuteqarneq pillugu assigiinngisitsisarnermik misissuisussanik ataatsimiititaliortoqarnissaa.

Ataatsimiisitaliap nassuiaataa 2008-ip aallartilaarnerani naammassillugu suliarineqarsimasussaavoq.

4. Workshopsinit eqikkaanerit, ulloq 14. maj 2007

Ataatsimeersuarnerup ulluani siullermi peqataasut workshopsini assigiinngitsuni nammineq peqataaffigissallugit toqqakkaminni suleqataapput. Workshopsit suliassa qarfinnut tallimanut ukununnga agguataarneqarsimapput:

- a) Ilinniartitaanerup suliffeqarnerullu iluani innarluutilinnut periarfissat
- b) Innarluutilinnut angerlarsimaffinni suliassa qartitsineq
- c) Austistinik sullissineq
- d) Ilinniarsimasutut tapertaneq
- e) Kattuffeqarneq peqatigiiffeqarnerlu

Workshopsit ilaat iluminni suleqatigiinnut agguapput, peqataarusuttut amerlavallaarnerat pissutigalugu.

Workshop a-1)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput: (timimikkut innarluutillit)

- Inatsisit pioreersut iluanni eqaallisaanissaq pisariaqartoq
- Ilinniartiit innarluutilinnik sullissinermut tunngatillugu tulluarsarneqartariaqartut
- Pisorta qarfiit assigiinngitsut assersuutigalugut tusilartut kommuniminnut angerlaraqangata iliuusissatut pilersaarutinik malitseqartitsinissartik isumagisariaqaraat
- Paasisariaqartoq innarluutilinnik sullissineq suliassaasooq piaartumik ingerlanneqartariaqartoq
- Innarluutillit pillugit paasissutissanik katersiviup iluaqutaanissaa isumalluarfigineqarmat

Workshop a-2)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput: (tarnimikkut innarluutillit)

- Innarluutilinnut sulliviit innarluutilinnut tamanut ataatsimut neqeroorutaasariaqartut
- Suliassa qartitsinermut aningaasaliissutit ataatsimut tunniunneqartalissasut, aalajangiisuutinnagu kina akisussaasuunersoq
- Piginnaanernik assigiinngitsunik atorluanaanissaq aallunneqarnerusariaqartoq, soorlu sungiusaalluarnikkut
- Innarluutilinnut tapiissut 15 kr.-iusooq piaartumik qaffattariaqartoq
- Pisariaqartoq innarluutillit qitiutillugit sullinneqartarnissaat assigiimmillu atugassa qartillugit
- Pisariaqartoq innarluutillit pillugit ilisimasanik katersivimmik pilersitsisoqarnissaa

Workshop a-3)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput: (annertuumik innarluutillit)

- Meeqqat atuarfiini atuartuunerup naammassinerani inuusuttuarangornermi periarfissat milliartuinnartinnagit nutaamik aaqqissuuttariaqartut
- Pisariaqarluinnartoq eqqarsartaatsimikkut innarluutillit qanorpiaq amerlatigineramik misissuisoqarnissaa

- Atuarfiit innarluutitut assigiinngitsunut naleqquttut tamarmik pilersinneqarsinnaanngimmata katersuuffiusinnaasumik pilersitsisoqartariaqartoq
- Pisariaqarluinnartoq ilisimasani katersiveqalernissaq
- Pisortaqarfiit assigiinngitsut ilinniartitaanermut, sulisoqarnermut isumaginninnermullu tunngasut pillugit suleqatigiinnerusariaqartut
- Pisariaqartoq innarluutilinnut qallunaatuinnaq oqaluttunut neqeroruuteqarnissaq. Assersuutitut taaneqarpoq Ado Lyngep Atuarfia, taanna kalaallisuinnaq oqaasilinnut neqeroorutaasoq.
- Ukiuni pingasuni ilinniartifiusumik ingerlaqqiffiusinnaasumik ammaassisoqartariaqartoq
- Neqeroorutini inuusuttuaqqanut tunngasunik pisariaqartitsineq annertooujussuusoq
- Ado Lyngep Atuarfia innarluutilinnut naleqqutinngimmat naleqquttumik pisariaqartitsisoqartoq

Workshop b)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput:

- Neqeroorutini atuisunut tulluarsakkanik pisariaqartitsisoqartoq
- Innarluutitut assigiinngitsunut tulluarsakkanik neqerooruteqartariaqartoq
- Pitsaaliuinermi qatanngutit eqqarsaatigalugit pisariaqartitsisoqartoq
- Nappaatit qanoq iliuuseqarfigineqarnissaat pisariaqartoq, assersuutigalugu sooq autistit amerleriapiloorpat – ajornartorsiullu qanoq iliuuseqarfigineqassava?
- Pisariaqartoq inuiaqatigiit innarluutilinnik sullissisussanik ilinniartitsinissaat
- Sullissisunik pikkorissaasarnissaq ilinniartitseqqinnissarlu pisariaqartoq
- Innarluutilinnut tapiissut tiimimut 15 kr.-iusoq qaffattariaqartoq
- Tapinik pineq ajortunut allatigut tapeqartitsinissaq pisariaqartinneqartoq

Workshop c)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput:

- Autisme pillugu sullissisunik angajoqqaanillu pikkorissaanissat pisariaqartinneqartut. Autisme pillugu ilisimasat annikitsuinnaasut
- Inooqatigiinnermi attaveqatigiinnissaq pillugu pikkorissartitsinermik pisariaqartitsisoqartoq
- Ajornartorsiuilivinnermi upalungaarsimasussanik pisariaqartitsisoqartoq
- Oqartussaasut assigiinngitsut akornanni suleqatigiinneq ataqatigiissaarinerlu pisariaqartoq
- Immikkut atuartitanik atuartitsineq suliassamut tulluarsartariaqartoq
- Angerlarsimaffiup/atuarfiup oqartussaasullu allat akornanni sullissinermi ataqatigiissaarineq pisariaqartoq
- Ilisimasat il.il. annertuut katanneqarsimasut
- Suliassaqarfimmi amerlanerusunik siunnersorteqartariaqarneq
- Suliassaqarfimmi suleqatigiilluni ingerlatsinissaq piumasaqaataasariaqartoq
- Sullissinerup kiaappallaamik ingerlanera ajornartorsiutaasoq
- Nalunaarsuisarneq kiaappallaamik ingerlasoq

Workshop d-1)-imi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput:

- Siunissami sullissinissaq sammineqartariaqartoq – suut pitsaanerusumik ingerlanneqarsinnaappat?

- Suliassamut sammininneq aallunnerusariaqartoq
- Tapersortinik ilinniartitsinissaq pisariaqartoq ilinniarsimasunillu ilinniaqqitsitsilluni
- Imaajartarnissaq/psykologimik sullissisoqarnissaq pisariaqartinneqartoq
- Tapersortinut attaveqaaqatigiiffimmik pilersitsisoqartariaqartoq
- Sulisunik isumassuineq tamatumingalu ilisimasaqalernissaq pilersinneqartariaqartoq
- Sulisut atorfillit immersoqatigiiffeqarnissaat pisariaqartoq
- Suliassaqrifiup iluani ilinniaqqinnissaq immikkullu ilisimasaqarfimmut pikkorissuseqalernissaq pisariaqartinneqartoq
- Ilisimasaniq nutarterinissaq pisariaqartoq, ineriartornermut malinnaaneq tamanut atuussinnaaqqullugu
- Ataatsimeersuarnermi matumani Peqqinnissaqarfimmiut amerlanerusut peqataanissaat maqaasineqartoq

Workshop d-2)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput:

- Innarluutilinnik atuartitsineq pillugu inatsisiliorneq aaqiiffigisariaqartoq, iluarsaaqqilluni nutarterillunilu
- Attaveqaaqatigiinnermut tunngasut aqqittariaqartut
- Akisussaaffinnut tunngasut inissinneqartariaqartut
- Atuarfitsialaap iluani innarluutillit malinnaatinneqartariaqartut
- Atuartut anginerit katataatiinnarnagit iluamik malinnaatinneqartariaqartut
- Innarluutilinnik sullissisut pikkorissartinneqartarnissaat pisariaqartoq
- PPR-imi tiiminik tunineqartarneq nalilersoqqinneqartariaqartoq pisariaqartitsinermullu naapertuuttumik aqqissuussisoqarluni
- Atuarfik innarluutilinnut tulluarsagaq pisariaqartinneqartoq . Assersuutigalugu oqaatigineqarpoq massakkut atuarfik quersuakumiittoq, anartarfiit atortussallu allat innarluutilinnut tulluarsanngivillugit.
- Innarluutilinnut atuarfinni atuartut arlalinnik innarluuteqartuusut nalinginnaasumillu oqaaseqartuunatik
- Atuarfiit eqqummaariffigineqartariaqartut aqqissuusaanermikkullu iluarsiiiffigineqartariaqarlutik
- Atuartitsineri najoqqutassanik immikkut ittunik pisariaqartitsisoqartoq
- Ilinniartitsisut paarlakaannerat ajornartorsiutaasoq
- Atuarfiup angerlarsimaffiullu akornanni ataqatigiilluinnartumik ingerlatsinissaq pisariaqartoq
- Inerisaaviup innarluutillit atuarfiinut neqeroorutai tulluurtuunngitsut
- Sulisut immersorneqarnissaat pisariaqartinneqartoq

Workshop e)-mi suleqatigiinnermit pingaarnersiorlugit makkua saqqummiunneqarput:

- Peqatigiiffinnik ingerlatsiniarneq imaannaanngitsuusoq
- Nukissaqarniarnerup unittoortarnera ilaatigut aporfiusartoq
- Kommuninik suleqateqarnermi ajornartorsiortoqartartoq
- Kattuffiup sannguequtigigaa siulersuisut namminneq kajumissutsiminnik ingerlatsiniarnerat
- Atorfeqavissunik sullissisoqarnissaq pisariaqartoq
- Innarluutinik assigiinngitsunik nalunaarsuisoqartariaqartoq, taakku sulineri atorluarneqarsinnaammata
- Paasisitsiniaaneq pikkorissaanerillu ingerlanneqartariaqartut

- Oqartussaasunut allanullu pitsaanerusementik attaveqaqatigiinnissaq pisariaqartoq
- Innarluutillit atugarisaat pillugit paasisitsiniaanerunissaq pisariaqartoq
- Cd-inik/dvd-nik pisariaqartitsisunut pilersuinissaq, soorlu tusilartunut tappiitsunullu pisariaqartoq

5. Saqqummiussanit tigulaarinninnerit, imm. 2.

5.1. Innarluutillit pillugit inatsisiliornermi iliuitsit nutaat

Martha Lund Olsenimit, pisortaq, Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik

Kommunik aaqqissuusseqqinneq allanngortitsinissamik malitseqartussaavoq. Pilersaarutaavoq ullumikkut kommunit 18-iusut siunissami kommunersuarlut sisamanut ikilisinneqarnissaat.

Martha Lund Olsen isumaqarpoq innarluutilinnik isumaginninnermi nukissat ullumikkut naammattumik atorineqanngitsut kommunit kattunneqarpata iluaqutaallualerumaartut. Assersuutitut taaneqarpoq innarluutilinnik sullissinerup iluani maanna Sisimiut Maniitsullu akornanni suleqatigiinneq. Suleqatigiissitamik pilersitsisoqarsimavoq taakkunanngalu suliarineqarpoq innarluutit assigiinngitsut pillugit ilisimasalik katersinissaq, siunnerfigineqarluni ilisimasat taakku ineriartortitseqqinnissamat toqqammavissatut atorineqarnissaat.

Assersuutigalugu innarluutilinnik isumaginninneq kommuninut tunniunneqartussaavoq. Suliassaqarfimmi tassani kaaviiartinneqartarput aningaasat 900 mio. kr.-it 1 mia. kr.-illu akornanniipput.

Inatsiliornermulli tunngasut Namminersornerullutik Oqartussanit isumagineqartussaapput.

Nuna tamakkerlugu innarluutilinnut paaqqinniffiit arfineq-marluupput, tallimanik immikkoortortaqarfillit maannakkorpiarlu inissat 131-iupput. Pilersaarutaavoq paaqqinniffinnik taakkuninnga ingerlatsinerup kommuninut tunniunneqarnissaa, siunissamilu paaqqinniffiit taakku kommuninut ataatsimoorunneqalersussaapput.

Pilersaarutaavoq inatsisiliornermi aalajangersakkanik nutarterinissaq, 2007-imi Inatsisartut ukiakkut ataatsimiinnissaanni aallartereerneqartussamik. Aamma pilersaarutaavoq suliassaqarfiup tamakkerluni 2007/2008-ip ingerlaneranni nutarteriffiqarnissaa, taamaaliornikkut anguniarneqassalluni siunissami aqutsinissap sukumiisumik pilersaaruserluarneqarnissaa.

Anguniagaavoq annertuumik innarluutilinnik sullissinnermut tunngasut 2009/2010-mi kommuninut tunniunneqarnissaat. Pilersaarutaavortaaq suliassaqarfiup iluani sullissisut pikkorissarneq ilinniaqqinnerlu aqqutigalugit piginnaanngorsarneqarnissaat.

Naatsorsuutigineqarpoq innarluutillit pillugit systemip nutaap eqaannerusumik ingerlatsilernermit kinguneqarnissaa ullumikkullu ajornartorsiutaasut taamaalillutik ikiorsiiffiqineqarlutik.

5.2. Suliffeqarnerup iluani aaqqissuusseqqinneq

Siunnersortimit Sofus Martinsimit, Suliffeqarnermut Inuussutissarsiutinillu Ilinniakkanut Pisortaqarfik

Suliffeqarnerup iluani aqqqissuusseqqinnermi pingaarnerusut tassaapput inuit sulisinnaasut suliffeqarnerup iluani pitsaanerusunik periarfissaqalernissaat taamalu aamma pingaarnertinneqarluni suliffissarsiuussisarnermi periarfissat pitsaanerulersinneqarnissaat. Taakkua saniatigut pingaaruteqarpoq

ilinniartitaaneq piginnaanngorsaaqqinnerlu aqutigalugit sulisinnaasunik qaffasaanissaq, taamalu sumiiffinni Piareersarfiit aqutigalugit siunnerfinnik aqutsinissaq kiisalu suliffeqarneq ataatsimut isigalugu tassanilu sulianik tamakkiinerusumik paasisaqarsinnaanngornissaq aaqqissuussaasumillu malittarinnissinnaanngornissaq.

Piginnaanngorsaaqqinneq aallartittarpoq inuit peqqiilliornermik, inuttut atukkatik, sivisuumik suliffissaaleqisimanertik imaluunniit atornerluinertik pissutigalugit suliffeqarsinnaajunnaaraangata.

Suliffeqarnerup iluani inatsiliorneq nutaaq naapertorlugu kommunit suliassaraat atuisut inuussutissarsiornermimi anguniagaqalersinnissaat ilinniartitaaneq, suliffeqarneq imaluunniit inuttut ineriartornissamut pikkorissartinneqarnerit aqutigalugit. Piumasaqaataavoq kommunimit suliarineqartassasoq inuit ataasiakkaat iliuusissanik pilersaarusiortifigineqartarnissaat, taamaaliornikkut atuisut immikkut ilinniagaqarnissartik pilersaarusiorsinnaanngussammassuk imaluunniit qanoq ilillutik suliffissamut utersinnaanngornissaq pilersaarusiorsinnaanngussallugu.

Inatsiliornermi nutaami piginnaanngorsaaqqinnermi periutsit assigiinngitsut pingasut atornerarput. Siulleq tassaavoq suliffeqarfik aqutigalugu piginnaanngorsaaqqittarneq aappalu tassaalluni piginnaanngorsaaqqinneq ilinniagaqarqinneq aqutigalugu kiisalu pingajuattut piginnaanngorsaaqqinneq naleqqussakkamik suliffeqarneq aqutigalugu.

Inatsiliornermi aamma aalajangersagaavoq siusinaartumik pensionisiaqalernissaq pitinnagu kommunimit misissorneqarsimassasut sulineq aqutigalugu piginnaanngorsaaqqinnissamut periarfissaqarnerisoq. Naleqqussakkamik suliffeqartitsineq neqeroorutaasarpoq inunnut killilimmik sulisinnaassusilinnut inunnullu atugassarititaasut nalinginnaasut naapertorlugit suliffeqarsinnaanngitsunut.

Naleqqussakkamik suliffeqartitsinerup aamma siunertaraqa siusinaartumik pensionisiaqartitsinerup killilersimaarneqarnissaa, taamaaliornikkut inuit sulisinnaasut sapinngisamik sivisuumik sulisinniarlugit.

5.3. Ilinniartitaanerup iluani aaqqissuusseqqinneq: Innarluutillit atuarfinni, Danmarkimi efterskoleni kiisalu ilinniarfinnik sanaartornermi

Ilinniartitaanermi inspektørimit Flemming Horsfeldt-imit (FH), Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermullu Ilagiinnullu Pisortaqarfik (KIIIP)

Aallarniutigalugu FH-ip sammivai meeqqat inuusuttullu innarluutillit atuarfinni ilinniarfinnilu nunatsinni Danmarkimilu periarfissaat. Ataatsimeersuarnerup qulequtaa pingaernerusoq, tassalu innuttaaqataasut innarluutillit ilinniartitaanerup, suliffeqarnerup kiisalu sunngiffimmi sammisassat iluanni periarfissatigut pisinnaatitaaffii imminermini tassaasinnaasut pisortaqarfiit kommunillu akornanni sullassaqarfiit akimorlugit suleqatigiissutissat.

2006-imi novembarip qaammataani ilinniartitaaneq pillugu ataatsimeersuartoqarpoq, Suliffeqarnermut Inuussutissarsiutinillu Ilinniartitaanermut Pisortaqarfiup KIIIP-illu aaqqissuussaannik.

Ataatsimeersuarnerup siunertaraa nunatsinni ilinniartitaanerup iluani ataqatigiissaarinissaq, nukittorsaanissaq pitsanngorsaanissarluk. Naalakkersuisut kissaatigaat ilinniartitaanerup ataatsimut ataqatigiissarneqarnissaa, taamaaliornikkut qulakkeerniarlugu atuartut ilinniartullu tamarmik ilinniakkatigut naammattumik pilersorneqarnissaat.

Tunngaviusumik atuarfik aamma annertuumik innarluutilinnik immikkut atuartitsineq: Annertuumik innarluutilinnik immikkut atuartitsineriup (VSP) imarai kalaallisut, kisitsinermi/matematikkimi danskisullu atuartitsineq. Atuartitsinerup taassuma imarisai aningaasaliissutaasullu meeqqat atuarfianni atuartitsinermit nalinginnaasumit allaanerupput. Assersuutigalugu ukiumi atuarfiusumi 1991/92-imi immikkut atuartitsinermit atuartut 174-iupput, 2007-imi atuartut 500-t missaanniittut taamatut atuartinneqarlutik.

2000-imi annertusisamik immikkut atuartitsinermit 43 mio. kr.-it atorineqarsimapput 2007-imi atorineqarsimallutik 52 mio. kr.-it.

Danmarkimi efterskolertarneq: isumaginninnermi atugarisat, atuagarsornermi ajornartorsiutit kiisalu ajornartorsiutit timikkut tarnikkulluunniit ajoquteqarnermik pissuteqartut pissutigalugit atuartut sanngiinnerullutik inissimasut periarfissaqarput Danmarkimi efterskolernissamut qinnuteqarsinnaallutik. Ullumikkut inuusuttut eqqarsartaatsimikkut innarluutillit ukioq ataaseq sinnerlugu efteskolersinnaatitaapput. Naalakkersuisunit piumasaqaataavoq efterskolernerup atuagarsornikkut inuttullu ineriartornikkut qanorpiaq pissarsissutaasimaneranik nalilisoqartarnissaa.

Ilinniartinnik sanaartorneq: Ilinniartinnik sanaartornikkut piorsarneqarneranni anguniagaavoq ilinniartut innarluutillit eqqarsaatigalugit ikiorsiissutinik atortunillu pilersuinissaq. Assersuutigalugu qamutinnik assakaasulinnik atuisunut aqqutissat elevatorillu kiisalu illorsuit akornanni aqqutit tulluarsagaasimanissaat maanna sanaartornermi piumasaqaataapput. Sanaartornermi piumasaqaatinik taakkartorneqartunik naammassinnissimasutut assersuutissaapput Aasianni Qaortumilu GU-t, Sisimiuni Oqaatsinik Ilinniartinnik kiisalu Nuummi Ilimmarfissaq.

Suliassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnissamik Danmarkimi siunnerfeqartoqarpoq, taamaaliornikkut eqqarsartaatsimikkut innarluutillit inuusuttut inuuniarnermi atugarisaannik pitsanngorsaanissaq anguniarneqarluni. Inuusuttut taakku meeqqat atuarfianni naammassigunik inuusuttunut ilinniartinnik ukiuni pingasuni atuarnissaminut pisinnaatitaaffeqarput.

5.4. Innarluutilinnut sullivilinnut atortutigit ikiorsiissutit

Mette Balslev-imit, Nuummi Dronning Ingridip Napparsimavissuani Timikkut Pikkorissaasuunermi.

Timikkut Pillorissaasunut immikkoortortaqqarfimmi napparsimasut assigiinngitsorpasut naammattoorneqartarput, meeqqaniit, inersimasunut utoqqarnullu. Taakku ataatsimoorutigat ulluinnarni nammineersinnaannginnertik, sivisunerusumik sivikinnerusumilluunniit taama inisissimasarlutik.

Anguniarneqartarpoq ulluinnarni imminut ikiorsinnaanngornissaq anguniarlugu timikkut piginnaasanik sungiusaanissaq kiisalu sapinngisamik pitsaasumik inuuneqalernissamut ikiorserneqarnissaq.

Napparsimasup pisinnaasai aallaavigalugit atortutigut ikiorsiissutit sungiusaaqqinnermi atorineqartarput. Assersuutaavoq qamutininik assakaasulinnik atuisarneq, qamutimmi angallattagaannaanngillat, suliarineqarsimanermikkut angissutsimikkullu assigiinngitsorpasuppupput, taamalu aamma atuisussamut tulluarsagassaallutillu naleqqussagassaallutik. Periarfissat taakku iluaqutigalugit innarluutilimmut qamutininik assakaasulinnik atuisussamut tulluaqqissaartooq nassaarineqarsinnaavoq.

Sumulli iluaqutaassava innarluutilik qamutisialammik pissarsisimappat, uffa angerlarsimaffiup aqqissuussaana akornutissanik ulikkaartooq? Akornutaasinnaasut assigiinngitsut eqqarsaatigisariaqarput, taakkuummatami imminut ikiorsinnaanermut pingaarutilerujussuit.

Pillorissaanermi atortutigut ikiorsiissutinik pilersuineri inassuteqarnissamut tunngaviusarpoq napparsimasup qanoq inissisimaneera imminullu ikiorsinnaassusia eqqarsaatigalugu qanoq ikiorneqarsinnaanera. Pillorissaasunillu naammattoorajunneqarpoq atortutigut ikiorsiissutissat sivisuumik utaqqeqaarlugit tikisinneqartarnerat, tamatumunnga pissutaasarluni aalajangiiniartarnek assartuinermilu aporfeqartarnek. Pissutsit taakku napparsimasunut assigiinngitsunik kinguneqartarput:

- Innassutigineqarsimasut atorsinnaajunnaartarput
- Kommunit mikinerusut akissaaleqisut annertuumik aningaasartuuteqalersarput
- Atortunik atoqqiisoqarneq ajorpoq

Timmikkut pillorissaasut naammattoortarpaat napparsimasut ukiuni ataatsimi marlunniluunniit utaqqisitaasarnerat. Pissutsit taamaannerat tarnilunnermik kinguneqartarpoq napparsimasullu amerlaqisut neriuutissaasuaneq misigisimasarpaat. Aamma timip qanoq issusianut sunniuteqartarpoq utaqqinermimi sungiusarsimasarluit kinguariartoqqilersarmata. Tamatuma saniatigut ajornartorsiutaavortaaq atortutigut ikiorsiissutit apuukkaangata ikkussuisussanik iluarsisussanillu amigaateqartoqartarnera.

Timikkut Pillorissaasut misigisimavaat innarluutillit atortutigut pilersorneqarnissaasa qanoq pingartiginerinik paasisimasaqannginneq. Inassutigineqarpoq ataatsimoorussamik atortutigut ikiorsiissutinut peqqumaateqarfeqalernissaq, sineriak tamakkerlugu kiffartuussisuusussamik. Taamatut aqqiinerup makkua kingunerissavai:

- Sineriak tamakkerlugu ataatsimoorussamik atortutigut ikiorsiissutinut peqqumaateqarfeqalissaq
- Ilisimasanik tamanut iluaqutaasussanik katersuiveqalissaq, taamalu kikkut tamarmik ilitsersorneqarsinnaalerlutillu siunnersorneqarsinnaalissapput
- Atortutigut ikiorsiissutit sorpiaat nunami maani atussallugit piukkunnarnerunersut ilisimasaqarfigineqalissaq
- Atortutigut ikiorsiissutinut peqqumaasivimmi peqatigiillutik sullissisut pilersinneqassapput, taamalu sumiiffimmi avatangiisit qanoq ittuuneri naapertorlugit kiffartuussisoqarsinnaalissalluni

- Sinerissami innarluutillit naligiinnerusumik tapersersorteqalernissaat anguneqassaaq

5.5. Teknologi atortutigullu ikiorsiissutit iluanni ineriartorneq

Anna Vossimit, Århusimi IKT-gruppimeersumit

Aallarniutigalugu Anna Vossip oqaluttuarai teknologi iluaqutigalugu periarfissat tamatumalu atorniarnissaanut tunngavissaasut. IKT-gruppe tassaavoq Danmarkimi meeqqanik inuusuttunillu innarluutilinnik atortutigut ikiorsiisarnermi teknologimik atuinermi neqerooruteqartarfik, suliassaqarfiit akimorlugit nuna tamakkerlugu neqerooruteqarfiusartooq.

Teknologimik atuinissamut tunngavilersuutit makkuupput:

- Nuannersuuvoq
- Immikkooruteqarpoq
- Meeqqat kulturiannut ilaavoq
- Eqqarsarluarnissamut ikiorsiissutaavoq
- Piumassuseqalernissamut ikiorsiissutaavoq
- Piginnaassutsikkut akornutinut taarsiullugu ikiorsiissutaavoq
- Sammisassaqtitsivoq/nammineerluni sammisaqarsinnaatitsivoq
- Attaveqaaqatigiinneruvoq
- Misissuiffiuvoq/alapernaaserfiuvoq

Teknologimik atuinissamut piunasaqaataavoq ikiortissaqarnissaq:

- Pillorissanermi inissinniarnermilu
- Aqutsissutinik atuinissamullu sakkussanik toqqaaniarnermi
- Programminik toqqaaniarnermi
- Perorsaanermut tunngasutigut
- Malitseqartitsinissamut

Atortutigut ikiorsiissutit teknologimik aqunneqartut samminiakkanut assigiinngitsunik anguniagaqartitsisarput, soorlu timip aqunniarnerata nakkutiginnissaanut, ilikkagassanut, nerinermit pinnguarnermullu.

IKT-gruppimit misilittakkat tunngavigalugit atortutigut ikiorsiissutit teknologimik aqunneqartut attaveqaaqatigiinnermi sakkussaapput pitsaasut, assersuutigalugu allatut ittumik attaveqariaaseqarnermi, tassa saaffiginninneq nalinginnaasoq atorveqarsinnaanngikkaangat imaluunniit oqaatsit nalinginnaasut atorlugit ataveqatigiittoqarsinnaanngikkaangat, attaveqaaqatigiinnerummi oqaaseqarnermi tunngavissat ineriartortittarmagit. Attaveqaaqatigiinnermi soorlu makkua tunngaviliissussaapput:

- Atortussatigut pilersorneqarsimagaanni titartakkat atorlugit meeraq attaveqarniarsinnaavoq
- Meeraq oqaatsiminik ineriartortitsissappat oqaatsitigut pilersorneqarneq pisariaqarpoq
- Titartakkat atorlugit attaveqaaqatigiinnermi sakkussanik atuinermi avatangiisit aqqissuunneqarluarsimanissaat piunasaqaataavoq
- Meeraq maligassatut isigisinnasaminik pisariaqartitsisarpoq

5.6. Innarluutilinnut inersimasunut tunngasoq: Ineriartortitsinissamik pilersitsiniarneq

Solveig R. Nielsenimit, Bornholms Regionskommune

Solveig R. Nielsenip oqalugiarnermi ineriartortitsinissamik pilersitsiniarluni aqutsisuunermi misilittakkani oqaluttuarai, taakkulu aallaaveqarput Bornholmimi Regionskommunimi ukiuni 2003-miit 2006-imi kattunnissap tungaanut suliffeqarfinnik assigiinngitsunik ineriartortitsineq kattussinerlu. Ineriartortitsinermut kattussinermullu pingaarutilittut makkua saqqummiunneqarput:

- Aaqqissuussaannermut tunngasut eqqarsaatigilluagaassapput (politikerit, pisortat, sulisut, atuisut kattuffii aamma atuisut)
- Suna suliassaanersoq erseqqissuussaaq
- Akisussaaffimmut suliassaqarfinnullu tunngasut agguarneqarsimaneri erseqqissuussapput
- Ineriartortitsineq pillugu eqqarsaatigiiffiusumik ataatsimiititsisoqartassaaq
- Aalajangiinissamut tunngavissaqartariaqarpoq
- Atortussanngortitsineq pissaaq
- Ataavartumik isumagineqartassapput malitseqartitsineq oqaloqatigiiffiusumillu ataatsimiisitsisarnerit

Solveig R. Nielsenip Bornholmimi ineriartortitsisimaneq nunatsinni ineriartortitsinissami sanilliussiffissatut atorjaa, 2006-imi Bornholmimi innarluutillit pillugit ineriartortitsinermi tunngavissaasinnaasut ullumikkut nunatsinni pisunut assersuunneqarsinnaammata:

- Eqqarsartaatsimikkut innarluutillit inuusuttut amerliartorput
- Eqqarsartaatsimikkut innarluutillit autistit amerliartorput
- Eqqarsartaatsimikkut innarluutillit utoqqaliartorput
- Eqqarsartaatsimikkut innarluutillit tamakkerlutik amerliartorput
- Eqqarsartaatsimikkut innarluutillit 30-40-t missaanni ukiullit angerlarsimaffimmi najugallit oqilisaassisussanik pisariaqartitsipput
- Eqqarsartaatsimikkut innarluutillit inuusuttut suliffissaqarnissartik kissaatigaat
- Sammisassat kulturimut sunngiffimmullu sammisitat ujartorneqarput

Kattussinermi sulisut atuisullu eqqarsaatigalugit eqeersimaarfigisariaqartut pingaarnerit Solveig R. Nielsen malillugu ilaatigut tassaapput kattussinissamik aalajangernerup avataaneersunit aalajangiunneqarsimaneq. Ineriartortitsineq aallartippat taamaatitsinerit ineriartortitassallu piffissami ataatsimi ingerlasussaapput sungiunniagassaallutillu periutsit nutaat, inissisimanermut, suleqatitaanut, pisortartaanut atuisunullu nutaanut tunngasut, kiisalu sungiunniagassaavoq gruppit tamarmik immikkut kultureqarnerat.

Taamatut allanngortiniarnermi Bornholmimi Regionskommunimit misilittagaavoq pisortaqtigiilluartunik peqarnissap pingaaruteqarnera, taakkuli tassaasariaqarput eqqortussamik kisermaassisuunngitsut tusarnaarsinnaassuseqarlutilli ingerlatsisut.

Solveig R. Nielsenip aamma pingaartillugu eqqartugaanut ilaavoq allanngortitsiniarneq pillugu atuisunik sammisaqartitsilluni katersoqatigiissitsisarnissaq.

5.7. Meeqqanut inuusuttunullu tarnimikkut aamma/iml. Timimikkut innarluutilinmut ornittagaqartitsiniarluni suliniut

Immikkoortortami pisortamit Pauline Abelsen-imit, Nuup Kommunea

Meeqqanut inuusuttunullu ornittagassaq ulluunerani unnukkullu ammasartussatut neqeroorutaassaaq. Ilutigitillugu sammisassaqaqartitsivik angajoqqaanik oqilisaassisarfiussaaq kiisalu inuusuttunut angerlarsimaffimminiit nuuttussanut sungiusartarfiussalluni.

Nuup Kommuneani innarluutilinnut immikkoortortaqaqarfiup ukiorpassuarni ajornartorsiutigisimavaa meeqqanut inuusuttunullu timimikkut tarnimikkullu innarluutilinnut sunngiffimmi sammisassaqaqartitsinnginneq. Suleqatigiissitap 2006-imi martsimi pilersinneqartup sulissutigaa inuusuttunut 12-18-inik ukiulinnut ornittagassamik sammisassaqaqartitsiviliornissaq. Taamatut ukiulinnut manna tikillugu neqeroorutissatuaasimavoq immikkut akuerineqarluni fritidshjemmeniissinnaaneq, atuisulli amerliartornerat ilutigalugu nammineq ornittagaqalernissaq pisariaqaleraluttuinnarsimavoq.

Ilutigitillugu angajoqqaat ukiorpassuarni oqilisaanneqarfissamik peqarnissartik amigaatigisimavaat, tamatumunnga pissutaasut ilagalugu ilaqutariinnut oqilisaassisuusinnaasunut akissarsiaritinneqartartut ullutsinnut naleqqukkunnaarsimani.

Meeqqat inuusuttullu innarluutillit sammissaqaqartinneqarnissamik pisariaqaqartitsisut klubbini nalinginnaasuniissinnaanngillat allaanerusunik pisariaqaqartitsinertik pissutigalugu.

Kommunip sammisassaqaqartitsivimmik pilersitsineratigut ulluunerani suliassaqaqartitsivik pilersinneqartussaavoq, atuareernerup kingorna atorneqarsinnaasoq. Suliassaqaqartitsivik aamma atorneqarsinnaavoq ullaap tungaani inuusuttunit atuarfimmit anereersimasunit. Sammisassat ukiunut naleqqussagaassapput ineriartuutaasinnaasuussallutillu. Siunertaavoq ilitsersuinerup tapersersuinerullu ingerlanneqartarnissaat. Inuusuttut pisinnaatitaaffimminnut tunngasut ilisimasaqarfigissavaat nammineerlutillu aalajangersaasinnaanertik sungiusassallugu. Sammisassat taakkuusinnaapput inuuneq pillugu ilinniarneq. Inuiaqatigiinni innuttaaqatit allat naligalugit akisussaaqataaneq ineriartornerlu ilinniarneqarsinnaassallutik.

Sammisassaqaqartitsivik unnukkut inuusuttunut sammisassaqaqartitsisassaaq aammalu sapaatip akunnerata ingerlanerani unnuut marluk amerlanerusulluunniit taamatut atorneqarsinnaassallutik.

Meeqqanut inuusuttunullu 12-18-it tungaannut ukiulinnut sammisassaqaqartitsiviliornissamik pilersaarut isumaginninnermut ataatsimiititaliamit 2006-imi septembarimili akuersissutaareerpoq kingusinnerusukkullu kommunalbestyrelsi akuerseqataalluni. 2007-imi upernaakkut kommunimi aalajangiunneqarpoq siunertamut atuuttussamik illussamik nutaamik sanasoqassasoq suliarlu maanna ingerlavoq.

6. Workshopsinit eqikkaanerit, ulloq 15. maj 2007

Ataatsimeersuarnerup ulluisa aappaanni peqataasut workshopsit assigiinngitsut peqataaffigaat, namminneq toqqakkatik. Workshopsit suliassaqarfinnut makkununnga agguanneqarsimapput:

- a) Inatsisiliornermi iliuutsit nutaat, tassunga ilanngullugu FN-imi isumaqatigiissut innarluutillit pisinnaatitaaffiit tunngasooq
- b) Teknologi atortutigullu ikiorsiissutit
- c) Oqaloqateqarnermi periutsit, imaajarneq suleqatigiittullu eqqarsaqatigiinneq
- d) Inuttut attaveqatigiinneq
- e) Tarnimikkut innarluutilinnik inersimasunik sullissineq

Workshopsit ilaat ornigarneqarluarsimanertik pissutigalugu suleqatigiissitaqqanut agguarneqarsimapput.

Workshop a-1)-mi suleqatigiissitamit pingaarnersiorlugit makkua sammeneqarsimapput: (FN-mi isumaqatigiissut)

- Suleqatigiit naammassillugit eqqikkaanngillat
- FN-ip isumaqatigiissutaanik suliaqarnermi alloriarneq tullinnguuttussaqqatissaasooq atortussanngortitsinissaq
- Ukiumi siullermi paasisitsiniaanissaq pisariaqartoq, aqutsinermut inuiaqatigiillu akornanni paasinninnissamut ikiuutaalluarsinnaagami
- Pisinnaatitaaffiit pisussaaffiillu isumaqatigiissummut tunngasut paasisitsiniutaanissaat pisariqartinneqartoq
- Pissutsinik sungiusaanermut sungiusaaqqinnermullu tunngasutigut Kalaallit Nunaanni pissutsinut tulluarsaanissami pisussaaffeqartoqartoq, sungiusaaqqinnerit malitseqartinneqartussaammata
- Nalunaarusiortarnissamut pisussaaffik atuutsinneqartussaasooq – tamannalu nunami siamasissumi najoqarfiusumi alaatsinaattariaqartoq. Isumaqatigiissutip oqaasertaani FN-imit oqaaseqaateqartoqartartussaavoq tamanut atuuttussanik
- Isumaqatigiissummi aalajangersakkat naapertorlugit aalajangersakkanik unioqqutitsineq saqitsaattoqartillugu aalajangersaanermik kinguneqarsinnaasooq
- Oqallissutaavoq atuartitsinermik aqqissuussineq, kissaatigineqarmat innarluutillit ataatsimut katersorneqassasut, isumaqatigiissummili erseqqissumik oqariartuutaalluni atuartitsineq ataasiakkaatut pisariaqartitanut tulluarsarneqassasooq

Workshop a-2)-mi suleqatigiissitamit pingaarnersiorlugit makkua sammeneqarsimapput: (Innarluutillit pillugit inatsisiliorneq)

- Suleqatigiinnit isumaqataaffigineqanngilaq peqqussummik ukjaru nutarterinissaq. Suleqatigiit isumaqarput akisussaaffik kommuninut tunniunneqaaqqajaalermat suliassaqarfiup iluani ataatsimoortumik iluarsaaqqinnissaq nutarterinissarlu pisariaqartoq.
- Peqqussutip nutarterinissaanut naliliinissaq pisortaqarfiup kisermaattariaqanngikkaa
- Nutarterinissami suliassaqarfiup iluani attuumassuteqavissut, sullissisut politikerillu, peqataasariaqartut

- Kommunit kattunnissaannut peqqussut tulluarsartariaqartoq, peqqinnissaqarfik, ilinniartitaaneq innarluutilillu kattuffii nutarterinissamut peqataatillugit
- Suliassaqarfinit taakkartorneqartunit sinniisuutitaqarluni suleqatigiissitaliortoqartariaqartoq, peqqussutissamik siunnersuusiortussamik
- Suleqatigiinnit isumaqatigineqanngilaq suliassaqarfiup ilaannakortumik tunniukkiartuaarneqarnissaa
- Suleqatigiit isumaqarput piffissanngortoq sukumiisumik naliliisoqarnissaanut, kommuninut tunniussinnginnermi pissutsit piviusut aallaavigalugit naliliisoqartariaqarluni

Workshop b)-mi suleqatigiinnit pingaarnersiorlugit makkua sammineqarsimapput:

- Pissutsit assigiinngitsut meeqqap atortunik ikiorsiissutinik pisariaqartitsineranut tunngasut aqqiffigisariaqartut
- Atortutigut ikiorsiissutinut qitiusumik peqqumaasiveqalernissamut anguniagassat suliarisariaqartut
- Pisortaqaarfiit akornanni suleqatigiinnissaq pisariaqartoq
- Sulisut immikkut ilisimasallit ulluinnarni imminnut atorneq ajortut
- Atortutigut ikiorsiissutit pineqartillugit ataatsimoorussamik aningaasiveqarnissaq pisariaqartinneqartoq
- Pisariaqartinneqartoq qitiusumik peqqumaasivik sineriak tamakkerlugu kiffartuussisinnaasoq ilutigitillugulu kommunini ataasiakkaani immikkoortortaqaarfeeraqarnissaq pisariaqartinneqarluni
- Ilisimasanik katersuivik sulisut tamarmik atorsinnaasaat pisariaqartinneqartoq
- Suleqatigiissitamik arfineq-marlunnik inuttalimmik pilersitsisoqassasoq, atortutigut ikiorsiissutinut qitiusumik peqqumaasiveqalernissaq pillugu iliuusissanik pilersaarusiortussamik

Workshop c)-mi suleqatigiinnit pingaarnersiorlugit makkua sammineqarput:

- Suliassaqarfiit akimorlugit imaajartarnissaq pisariaqartinneqartoq
- Atuisullu aqqiagiinngissutit oqaloqatigiinnermi sakkussat, ilinniakkat, atorlugit aqqinneqarsinnaasut
- Suleqatigiit ataatsimut eqqarsaqatigiinnermi sungiusarpaat:
 - a) Attaveqatissanik pilersitsisarneq
 - b) Atortutigut ikiorsiissutinut peqqumaasiveqannginnermi nukillalaarutaasartut oqallisiginnerat
 - c) Nukillalaarutaasartut amerlasuut nammineerluni oqaluttuassap oqaluttuarineratigut, tusarnaarnikkut sungiusaatinillu misilittaaniikkut aqqiissuteqarfigineqarsinnaasut suleqatigiillu eqikkaallutik naliliisinneqarlutik

Workshop d)-mi pingaarnertut makkua sammineqarput:

- Suleqatigiinnit oqallisigineqarpoq innarluutilinnik sullissinnermi attaveqatissanik pilersitsiniartarneq
- Qulequttat oqallisigineqarsinnaasut amerlapput: inuttut attaveqatissat, ilaqutariittut attaveqatissat, attaveqatissanik amigaateqartarneq kiisalu allat soorlu angajoqqaat innarluutilinnik meerallit illoqarfeqatigiikkaluarlutik suleqatigiittannginnerat

- Oqallinnermi annertuumik sammineqarpoq innarluutillit kattuffiat, tassunga pissutaallu kattuffiup nukittorsarneqarnissamik pisariaqartitsinera, inuit ataasiakkaat kisiisa isumalluutiginigat aaqqissuussamik nukittorsaanissaq pisariaqartinneqarmat.
- Peqatigiiffiit qassiuppat kommunillu qassit innarluutillit pillugit politikkeqarpat?
- Pisortanit sullinneqarnissaq kisiat isumalluutiginagu soorlu innarluutilinnut ikinngutaasinnaanerup suliniutigineqarnissaanik pisariaqartitsineq, taamaaliornikkullu attavigisagassanik pilersitsisoqarluni
- Pisortat avataatigut attaveqarfigisartagassanik allanik angajoqqaanit saaffigineqarsinnaasunik pilersitsinissaq
- Innarluutillit Kattuffiat tamanit atorineqarsinnaanngorlugu nukittorsartariaqartoq
- Inuiaqatigiit kattuffimmik nukittorsaaniarnermi kivitseqataasariaqartut
- Avammut attaveqarniartarneq naqisimaneqanngitsumik ingerlanneqartariaqartoq
- Ataatsimeersuarnermi attaveqatigiillerusuttut allattorneqassasut

Workshop e)-mi suleqatigiinnit pingaarnersiorlugit makkua sammineqarput:

- Innarluutilinnik sullissinnermi nutaanngorsarnissaq pisariaqartinneqartoq
- Innarluutilinnik sullissinnermi taakkuninnga pisinnaatitaaffiaanani peqataatitsinissaq pisariaqartoq. Assersuutigalugu napparsimasut pigisai parnaarunneqartarput. Oqaloqatigiinneq sakkugalugu tarnimikkut nappaatillit pisinnaatitaaffii ataqqineqarnerulersinneqarsinnaapput
- Pisinnaatitaaffinnik ataqqinnerulerunerup kinguneranik suliffissamik nassaarniarnissaq ajornannginnerulersinnaasoq. Pisariaqartinneqarpoq napparsimasut Danmarkimit utertut misissuiffigineqarnissaat. Taakkua angerlaraangamik ukioq ilivitsoq Aaqamiittussaapput, illoqarfimminnullu tikeraarniarunik aatsaat qinnuteqaqqaarlutik taamaaliorsinnaasarlutik. Angerlartutut misigisimasarnerpat?
- Napparsimasunut angerlartunut pissusilersuutit assigiinngitsorujjussuusartut – ilaasa milloortarpaat ilaasali allatut pissusilersorfigisarlugit. Pisariaqartinneqarpoq qanoq ikiuisinnaaneq pillugu paasisitsiniaanissaq
- Paaqqinniffiit Aaqatut ittut mikinerusut sinerissamut siammartinneqarsinnaasut
- Sulisunik paasisitsiniaanissaq pikkorissartitsinissarlu pisariaqartoq
- Kommunit innarluutillit pillugit oqartussaaffimmik tigusinissaat pillugu paasisitsiniaanissaq pisariaqartoq

Kapitel 7. Saqqummiussanit tigulaarinninnerit, imm. 3

7.1. Ilinniarfittut innarluutilinnik ilinniartuuteqarnermi misilittakkat

Niuernermi Ilinniarfimmi ilinniartitsisup siunnersuisullu Beth Kroghip naatsumik erseqqissumillu ilinniarfiup ukiuni kingullerni innarluutilinnik marlunnik ilinniartoqalerner migut misilittagarilersimasai oqaluttuarai.

Ilinniartuq siulleg qamutinik angallattakanik atuisuuvoq aappaalu tutsarluttuulluni. Ilinniarfik sananeqarnermini innarluutilinnut tulluarsagaanngimmat ilinniartoqalernerup kinguneranik illup iluani tulluarsaanissaq pisariaqarsimavoq, ilaatigut elevatorilersuinikkut i.il.

7.2. Tarnimikkut innarluutilinnut siunissami inissialiornissaq

Immikkoortortami pisortamit Pauline Abelsenimit, Nuup Kommunea

Kommunimit misissuiffigineqarput innarluutillit inuuniarnermi atugarisaannut tunngasut tassungalu atatillugu suleqatigiissitanik pilersitsisoqarpoq, suliaassiisutaallutik inersimasanut innarluutilinnut sunngiffimmi sammisassatigut neqeroorutit, meeqqanut inuusuttunullu sunngiffimmi sammisassatigut neqeroorutit, innarluutillit akornanni atornerluinermik ajornartorsiutit kiisalu siunissami innarluutilinnut inissialiortiternissat.

Siunissami innarluutilinnut inissialiornissaq pillugu suleqatigiissitap Danmarkimi tarnimikkut timimikkullu innarluutillit qanoq inissiaqartitaanerit isumassarsiorfigalugu misissuiffigisimavaat. Pisariaqartinneqarput inissiat innarluutilinnut tulluarsakkat ataatsimut isertarfeqartinneqartut ungalulikkamik, assersuutigalugu inissiar-suarmi pilersinneqarsinnaapput, naqqa tapersersortinut atortussanngorlugu, inissiallu ataatsimut igaffeqartillugit katerisimaartarfilerlugit kiisalu errorsisarfilerlugit qerititsivilerlugillu.

Suleqatigiissitamit siunnersuutigineqarpoq ungasinnerusoq isigalugu Nuussuarmi inissiat nutarterneqartussat ilaat inissianut nuuttussanut inissiisarfiugallartussatut naleqqussarneqassasut.

Nuup qeqqani Tuujummi innarluutilinnut inissianik mikinerusunik sanaartortoqarnissaa suleqatigiissitamit kissaatigineqarpoq, tassanilu innarluutillit pisariaqartitaannut tulluarsakkanik aaqqissuussisoqassasoq, soorlu ornittagalerlugit, sullivilerlugit eqaarsartarfilerlugillu.

Inuit allaanerusumik pisariaqartitsisut eqqarsaatigalugit, soorlu tarnip pissusaata piumasarippagu pinngortitamut qaninnerusumiinnissaq suleqatigiissitap siunnersuutigaa pinngortitamut qanittumi inissialiortoqarnissaa.

Nuup Kommuneaniipput inersimasut kørstolimik angallatillit 21-t. Taakkua siunissami inissiaq innarluutilinnut tulluarsagaq elevatorilik pisariaqartippaat.

Massakkorpiaq kommunimi suliarineqarpoq inuit tarnimikkut napparsimasut, eqqarsartaatsimikkut innarluutillit inuusuttut inersimasullu, innarluutillit inersimasut kiisalu kørstolertut qanorpiaq pisariaqartitsinerannik misissuineq. Taamalu innarluutilinnut oqilisaassiffiusumik inissialiassat, utoqqarnut paaqqutarisassanut innarluutilinnut angerlarsimaffiliornissamik,

pinerluuteqarsimasunut inissiisarnermut atatillugu atuisunut inissiat, eqqarsartaatsimikkut innarluutilinnut illusisimaffiugallartussamik pilersitsinissaq kiisalu inarluuteqarlutik peroriartortunut inissiat naleqqussakkat eqqarsaatigalugit pisariaqartitsinerit misissuinerimut ilanngunneqarsimallutik.

7.3. Sanaartornermi malittarisassat: Innarluutilinnut peqqussummi piumasaqaatit sanaartornermut tunngasut il.il. sanaartornermi malittarisassanut nutaanut qanoq ilanngunneqarsinnaappat
Sektionsingeniør Janus Køsterimit, Ineqarnermut Attaveqatigiinnermullu Pisortaqaarfik

Annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaanni § 1, imm. 2 naapertorlugu imatut aalajangersaasoqarsimavoq: Pisortat illuutaanni tamani taakkunngalu atasumik periarfissaasut sapinngisamik aaqqissuunneqassapput innarluutilinnit iserfigineqarsinnaallutillu atorneqarsinnaanngorlugit. Sanaartukkat tamanit iserfigineqarsinnaasut assigisaallu tassaapput pisortat inissialiaat, atuakkanik atorniartarfiit, napparsimaviit, kigutileriffiit, atuarfiit, pisiniarfiit, allaffiit il.il. tamanit iserfigineqarsinnaasut.

Sanaartornermi malittarisassaq pineqartoq atortussanngortinneqarpoq Namminersornerullutik Oqartussat sanaartornermi oqartussaasuuneq pillugu nalunaarutaat nr. 13., 18. august 2006-imeersoq naapertorlugu. Nalunaarummi aalajangersarneqarsimapput sanaartornermi ilusissat aaqqissuussinerillu pillugit piumasaqaatit, tassani anguniarneqarlutik pissutsit isumannaallisaanermut, peqqissutsimut, tamanit orninneqarsinnaassuseqarnermut atorneqarsinnaassutimullu tunngasut tamanut naammaginartuunissaat, kiisalu eqqiluisaarnermut aserfallatsaaliuinissamullu tunngasut. Sanaartukkanut allanuttaaq tunngatillugu aalajangersagaqarpoq, soorlu illusisimasarfiit, unnuisarfiit assigisaallu eqqarsaatigalugit.

Janus Køsterip aamma sanaartornermi malittarisassanik eqqartuinermini ilannguppaa nalunaarummi aalajangersakkat oqilisaassinermut tunngasut. Aalajangersakkat taakku malillugit assersuutigalugu IT-mit attaveqaatit, akillisarfiit imminut kiffartuussiviusut assigisaallu atortut inunnik kiffartuussinissamik siunnerfillit innarluutilinnut tulluarsagaallutik ikkussuunneqartussaasut.

Nalunaarutip kapitaliisa 12-iat illuni katersuuffiusartuni teknikkikkut periarfissanut tunngavoq, taakku suliarineqarlutillu piareersarneqartussaammata innarluutillit atortutigut ikiorsiissutaannut atorneqarsinnaanngorlugit, inunnit piginnaanermikkut akornutilinnit tikiinneqarsinnaasunngorlugit.

7.4. Innarluutilinnut paaqqinniffinni immikkut ittuni suliasaqartitsineq
Pisortamit Arnarulunnguaq Pedersenimit, Ilulissani Specialcenteri Atuarfik Mathias Storchimut atasoq

Specialcenteri atuartunut arfinilinniit 20-nut ukiulinnut timimikkut tarnimikkullu innarluutilinnut neqeroorutaavoq. Atuarfiup sulisorai ilinniartitsisut pingasut, perorsaasut pingasut tapersersortillu marluk.

Atuartunik taakkuninnga atuartitsineq aaqqissuunneqartarpoq atuartut ataasiakkaatut pisariaqartitaat piginnaanerilu aallaavigalugit. Ilinniartitsisoqatigiit ataasiakkaanik atuartitsinissaminnut immikkut ilinniarsimasuupput. Atuartitsinermi anguniagaavoq atuartut nalilittut misigisimalersinnissaat sapinngisamillu imminnut ikiorsinnaassuseqalerlutik inuiaqatigiinni inooqataasinnaangornissaat

Atuartitsinermi makkua neqeroorutaapput:

- Attaveqaqatigiinneq nalinginnaasumik
- Atuartunut oqalulluni oqaaseqartuunngitsunut ussersornermik oqalunnermillu ilinniartitsineq
- Inooqatigiinnermut tunngasutigut piginnaangorsarnek
- Fagit atuartitsissutaasussat
- Imminut ikiorsinnaangornissamik ilinniarnek
- Timip aalassarissusaanut tunngasut
- Imminut naleqartinnek ikiorsinnaassuseqalernissarlu

Atuartitsinermi Specialcentremiit angerlarsimaffimmut attaveqarnissaq pingaartinneqarpoq. Ullut tamaasa nalunaarusiortoqartarpoq akunneq atuartitsiviusoq assiliartalersorlugu, sammisat angerlarsimaffimmit malinnaaffigineqarsinnaaniassammata. Ilaqutaasut aamma periarfissinneqartarput sunngiffimmi sammisimasanik allaaserinninnissamut, taamaaliornikkut sammisat atuarfimmi attaveqaqatigiinnermi sakkutut atorineqarsinnaaniassammata.

Arnarulunnguaq Pedersenip saqqummiussinermini systemimi ajornartorsiutaasut ilanngullugit eqqartorpai, immikkut atuartitsinermit tunngasut. Taassuma piffissanngornerarpaa akisussaaffigisamik paasisimasaqalernissamut, immikkut atuartitsinermit tunngasut Namminersornerullutik Oqartussat iluanni aalajangersimasumik suliassaqarfinngortinnerisigut, taamaaliornikkut atuarfiit siunnersorneqarnissamik, tapersorsorneqarnissamik ilitsersorneqarnissamillu pisariaqartitaminnik ikorfartorneqarsinnaangorniassammata. Ilanngullugu Arnarulunnguaq Pedersenip uparuarppaa atuarfinni immikkut atuartitsinermit ingerlatsisuni sulisut pikkorissarnissamut periarfissaqartitaasariaqarneri. Ullummikkut atuarfiit pineqartut systemimi ersinngitsutut ingerlasut oqaatigai. Namminersornerullutik Oqartussat atuarfinnik siunnersuisanngillat saaffiginnissutaasullu akineqarneq ajorlutik. Ilulissani specialcenterimmit kissaatigineqarpoq atuarfimmut soqutiginninnerup KIIIP-imi Inerisaavimmilu uummarissarneqarnissaa. Aammattaaq erseqqissaatigineqarput specialcenterimut illussaqaarniarnikkut atugassarititaasut. Atuarfik quersuakumi umiarsualivimmiittumi innarluutilinnullu tulluarsagaanngilluinnartumi inissinneqarsimavoq.

Ulluunerani atuartitsinerup saniatigut Specialcenterip ingerlatarai sunngiffimmi inersimasunut atuartitsineq. Inersimasunik atuartitsinerup aallartinneqarsimaneranut pissutaavoq atuarfiup atuartitarisimasaasa atuarunnaarnikut inersimasunngorsimasullu neqeroorutini allanik pissaqartinneqartannginnerat.

7.5. Tungujortuaraq

Najaaraq Høy Poulsen-mit, Qaqortumi immikkut atuarfik, Tungujortuaraq

Immikkut Atuarfik Tungujortuaraq Qaqortup Kommunianut atavoq, 1994-imilu pilersinneqarsimalluni. Atuartut arfiniliupput ilinniartitsisullu sisamaallutik. Maannakkut specialklassit marluk atuartinneqarput, taakkulu piareersarfiupput.

Atuarfik meeqqat atuarfianni peqqussut naapertorlugu ingerlavoq. Atuartitsineq ingerlanneqartarpoq atuortoq qitiutillugu, taamaaliornikkut atuartup sapinngisamik nalinginnaasumik ingerlanissaa anguniarneqarluni.

Atuartut assigiinngitsunik innarluutilittut nalunaarsorneqarsimapput. (psykomotorisk retard, nonverbale, CVI-blinde, kørestolsbrugere, epilepsipatienter, cerebral parese). Tamarmik sutigut tamatigut ikiortariaqartuupput. Atuarfik ukiuni 12-ini ingerlareersimavoq. Atuarfiup ingerlanniarnera ilungersunarsimavoq, suliassalli pissanganartuupput naak aporfissat amerlagaluartut.

Taamatut suliaqarneq nunatsinni nutaajuvoq, ineriartortitsinissamulli periarfissarpassuaqarluni. Atuarfimmit ujartorneqartuarput suleriaatsit nutaat najoqqutassallu.

Malugissutsinut tunngasut sakkugalugit atuartitsineq ingerlasarpoq:

- Malussarsinnaalernissaq
- Tunngaviusumik attaveqaaqatigiissinnaaneq
- Tamakkiisumik attaveqaaqatigiissinnaaneq
- Attaveqaaqatigiissinnaaneq taktillusoq
- Tusaaniarnikkut attaveqaaqatigiissinnaaneq
- TTT
- Boardmaker
- Neuropædagogik
- Atortutigut ikiorsiissutit

Atuartumik nutaamik atualersoqaraangat qaammatit pingasut siulliit alapernaarsuilluni ingerlatsiffiusarput, immikkut najoqqutassiorlugit ingerlanneqartartut il.il. Atuartitsinissaq aqqissuussaasarpoq atuartup inersimasunngoruni imminut ikiorsinnaanngornissaa siunnerfigalugu. Meeqqat atuarfianni neqoroortaasinnaasut naammassineqareeraangata atuortoq neqeroorfigineqartarpoq ingerlaqqinnissaminut, taamaaliornissamut atuarfik periarfissaqaraangat.

Angerlarsimaffimmi ilaquataasunik suleqateqarniartarneq aporfeqartarpoq.

Systemimi artorsarneq atuarfimmuut sunniuteqartarpoq, soorlu ilinniartitsisussaaleqineq, sulisut nikerarnerat, pisortat, perorsaasut, tagiartuisartut il.il. nikerartuartuullutik.

Tungujortuaqqami sulisut aalajaatsuupput atuarfimmillu ineriartortitserusuttuullutik. Taamaattumik atuarfiup kissaatigaa allanik siunnerfeqaaqatigisinnaasanik suleqateqarnissaq. Pisariaqartinneqarpoq ataatsimoorfeqaaqatigiiffeqarnissaq, immikkut atuarfinni misilittakkat, ilisimasat sulisunillu uninngatitsiniartarneq oqallissiguarariaqarmata.

7.6. Najugaqarfik Elisibannguaq

Pisortamit Ane Baunsgaard Jensenimit, Najugaqarfik Elisibannguaq, Maniitsoq

Najugaqarfik Elisibannguaq najugaqarfiuvoq, eqqarsartaatsimikkut innarluutilinnut inersimasunut 17-inut inissalik. Immikkoortortaqarfik "Sikkersoq" inuusunnerusunut tallimanut inissaqarpoq. Najugaqartut ilaat tassaapput 1991-imi Danmarkimiit angerlartitat, ilaalu tassaallutik najugaqarfik 1979-imi atuarfittut namminersortutut aallartimmalli najugaqartuusimasut.

Najugaqarfik Elisibannguamiittut aalajangersimalluinnartumik najoqqutassaqarlutik inuunissamik pisariaqartitsisuupput, taamalu aamma aalajangersimasunik sulisoqarnissamik, sulisullu taakkuusariaqarput ulluinnarni najugallit ataasiakkaat inuunerannik ilisimaarinnittussat.

Ane Baunsgaard Jensenip saqqummiinermini erseqqissaatigaa eqqarsartaatsimikkut najugaqartunut pingaaruteqartoq aalajangersimasumik suliassaqtitaanissaq. Taamaattumik ulluunerani sullivik ornittagaq najugaqartunit assut nuannarineqarpoq. Suliassat eqqarsartaatsimikkut innarluutillit pisariaqtitaannut tulluarsagaasussaapput. Taamaattumik pingaaruteqarpoq eqqarsartaatsimikkut innarluutillit suliassaqtitaanerisa iluanni ineriartortitsiarnissaq.

Ane Baunsgaard Jensenip aammattaaq pingaartillugu eqqaavaa atoqatigiittarnermut tunngasunik innarluutilinnut siunnersorteqarnissap qanoq pingaaruteqartiginera, tamannali nunatsinni annikitsuinnartumik ilisimaneqartoq oqaatigalugu. Taassuma kajumissaarutigaa innarluutilinnik sullissinermi tamatumunnga tunngatillugu suliniuteqarnerusariaqarneq, eqqarsartaatsimikkut innarluutillit inuttut allatuulli atoqatigiinnermut tunngatillugu pisariaqartitsisarmata.

8. Siunissami innarluutilinnik isumaginninneq

Innarluutillit pillugit ataatsimeersuarnermi politikerit issiaqatigiit oqallinnerat, 16. maj 2007

Peqataasut: Naalakkersuisunut ilaasortaq Aleqa Hammond, Inatsisartut Ilaqtariinnut Ataatsimiititaliaanni siulittaasoq Emilie Olsen, Kanukokami siulittaasoq Lars Karl Jensen, KNIPK-mi siulittaasoq Mette Sofie Lerch aamma KIIP sinnerlugu peqataatitaq Flemming Horsfeldt

Aallarniinnermi naalakkersuisunut ilaasortamit Aleqa Hammondimit oqaatigineqarpoq ataatsimeersuarnermi oqariartuutit erseqqissut, ilaatigut naammagineerussimalluni innarluutilinnik kifartuussinerup isumagisassaannartut ingerlalersimanera, siunnerfeqarnerusumilli ingerlatsilernissaq sutigut tamatigut pisariaqartinneqalersimasoq.

- Maanna suliassanngorpoq siunnerfeqarluni ingerlalernissaq taamaammallu ikaarsaariarnissami isummersuutit assigiinngitsut pingaaruteqarput. Soorlu ingerlariaqqinnissami suleqatigiissitamik pilersitsinissaq isumaqatigaara, innarluutillit atugarisaat pitsanngorsartariaqarmata, soorlu sanaartorneq inulerisunullu atugassarititaasut eqqarsaatigalugit.

Inatsisartut Ilaqtariinnut Ataatsimiititaliaanni siulittaasup Emilie Olsenip pisariaqarnerarpaa innarluutillit atugarisaat eqqarsaatigalugit sutigut tamatigut patajaallisaanissaq.

- Soorlu aningaasatigut atugassarititaasut ullutsinnut tulluarsartariaqarput. Inatsisartuni suliassaalissaaq anguniakkat aningaasaliissutissanut tulluarsarniarnissaat.

KNIPK-ip siulittaasuata Mette Sofie Lerchip pingaaruteqarnerarpaa innarluutillit atugarisaannik inuiaqatigiit paasinninnerulernissaat.

- Misigivarput soorlu aatsaat tusaaniarneqarnerulersugut, ukiorpassuimmi pissutsit pitsanngorsartariaqartut oqariartuutigisarpaput. Assersuutigalugu ilinniartitaanermut tunngasut siunnerfilimmik ineriartortinneqalernissaat pingaaruteqaqaaq.

KANUKOKA- siulittaasua Lars Karl Jensen oqarpoq ataatsimeersuarneq imartoqqutut nalilertariaqartoq.

- Innarluutilinnik isumaginninnermi akisussaaffiup kommuninut tunniunneqarnissaa eqqarsaatigalugu aningaasartuutitigut tulluarsaasariaqarpugut. Pisariaqarpoq ingerlariaqqinnissami suleqatigiissitanik pilersitsinissaq.

Flemming Horsfeldtip KIIP sinnerlugu oqariartuutigaa innarluutillit ilinniartitaanerannut tunngasut pitsanngorsaaffigerusunneqarnerat isumalluarnartuusoq.

- Ilisimasani katersivimmik pilersitsinissaq pisariaqartinneqarpoq. Aningaasartuutit 1 mia. kr.-it tungaannut amerlassuseqarpata, ilisimasat misilittakkallu ataatsimut katersorneqartariaqarput. Aamma sullissisunik nukissalinnik peqartariaqarpugut.

Oqallinnermi naalakkersuisunut ilaasortap Aleqa Hammondip oqaatigaa aningaasaliissutit immikkut oqallisigineqarsinnaasut pisariaqartitsinerli aamma sullissisutut isumalluutigineqartut sakkussanik periutsinillu pilersorneqartuarnissaaniilluni.

KANUKOKA-mi siulittaasup Lars Karl Jensenip pingaaruteqarsoraa ilisimasani katersivissamik pilersitsiniarnissami peqatigiinnissaq. Ilangullugu eqqaasitsissutigaa inatsisiliorneq imminermi ajunngitsoq eqqaamasariaqartorli inatsisiliornermi putut akornusersuutaasut iluarsisariaqarneri. Aamma pingaaruteqarnerarpaa inissaqartitsiniarnermi ajornartorsiuteqarneq sammisassaammat pingaarutilik.

KIIP-imiillu aamma pingaaruteqarsorineqarpoq allatut eqqarsarluni pitsanngorsaaniarnissap anguniarnissaa. Flemming Horsfeldtip inassutigaa ingerlariaqqinnissami suliassaqarfiit akimorlugit qanoq ikioqatigiissinnaanerup pingaartinneqarluni suleqatigiissutaanissaa.

- Pisariaqarsorinarpoq suliassaqarfiit immikkut ittut eqqarsaatigalugit nuna tamakkerlugu peqataaffigineqartumik suliamik isumaginnittunik isumasioqatigiissitsinissaq.

Naalakkersuineramik suliallit issiaqatigiillutik oqallinnerat ataatsimeersuartunit apeqquteqartarnikkut isummersuutinillu assigiinngitsunik saqqummiussisarnikkut eqeersimaartumik peqataaffigineqarpoq, Ilaqutariinnermulli Naalakkersuisup naggasiilluni oqaaseqarnermini ilaatigut oqaatigaa ataatsimeersuarnermi peqataasut eqeersarneqangaatsiarsimanagerat malunnartoq, ilisimasat, misilittakkat allannguerusussuseqarluarnerlu tamanit angorusunneqartut unnerlugit.

9. Inerniliineq

Saqqummiinerit, oqallisigisat oqallinnerlu aallaavigissagaanni suliassa qarfiup innarluutilinnut tunngasup iluani nalilersueqqinnissaq tamanit isumaqatigiissutigineqarpoq. Inassutigineqarpoq suleqatigiissitamik pilersitsisoqassasoq, tassani inuttaassallutik oqartussaasut assigiinngitsut attuumassuteqartut sinniisuutitaat, taakkunungalu suliassiissutaassalluni innarluutillit pillugit inatsisiliornermi iluarsaaqqinnissamut nalilersueqqinnissamullu siunnersuusiornissaq.

Nassuerutigineqarpoq innarluutilinnik isumaginninnermi pingaarutilitsigut kinguaattoortoqarsimanera. Isumaginninneq imminermi tulluarsartariaqarpoq, meeqqanut inuusuttunullu atuartitsinnermi neqeroorutit anguniaga qarfiunerulertariaqarput, innarluutilinnut ilinniartitaanermi neqeroorutissaqartariaqarpoq kiisalu ilinniarfiit innarluutillit pisariaqartitaannut tulluarsartariaqarput.

Nassuerutigineqartunut ilaapput sulisutigut nukissat pigineqartut eqqarsaatigalugit ilinniartitaanerup, ilinniaqqittarnerup pikkorissartitsisarnerullu iluini piginnaasatigut qaffassaasariaqarnerit. Kissaataavoq innarluutilinnut tapersersortinik ilinniartitsisalernissaq. Sullissisut allat innarluutilinnik atuartitsinnermik aallutaqartut immikkut pikkoriffeqalernissamik ilisimasallu tunngaasigut nutartertuarnissamik pisariaqartitsinerat naammassiniartariaqarpoq.

Tamanit isumaqatigiissutaavoq immikkut ilisimasallit sullissisullu nalilersueqqinnissami peqataatinneqarnissaat, nalilersueqqinnerlu kommunit kattunneqarnissaanut tulluarsartariaqartoq. Kommunit erseqqissumik kissaatigaat innarluutilinnik isumaginninnerup kommuninit isumagineqalernissaani aningaasaqarnikkut tunngavissat piviusorsioruusariaqarnerat.

Atortutigut ikiorsiissutitut tunngatillugu ataatsimeersuartunit inassutigineqarpoq suleqatigiissitamik pilersitsisoqarnissaa, nuna tamakkerlugu kifpartuussiviusumik atortutigut peqqumaasiveqalernissamut iliuusissatut pilersaarusiortussamik.

Ilisimasanik katersiveqarnissamik pisariaqartitsisoqarnera taakkartorneqartuarpoq, sullissisut immikkut ilisimasallit ujartugaat, taamalu aamma innarluutilinnik sullissinnermi pitsaaneruseqarnera ataqatigiissaarisooqarnissaa suliassa qarfiillu akimorlugit suleqatigiittoqarnissaa siunissami qaninnermi piviusunngortinniagassatut kissaatigineqarluni.

Isumaginninnerup iluani inuiaqatigiinnilu innarluutillit pisinnaatitaaffiinik ataqqinninnerulernissaq taakkulu inuuniarnermi atugarisaat pillugit paasisitsiniaanissamik pisariaqartitsisoqarnera suliniutigisarialittut nalilerneqarput, ukiunilu tulluittuni angusaqarfiusumik sulissutigineqarnissaat kissaatigineqarluni.

Ataatsimut isigigalugu inassutigineqarpoq inuiaqatigiinni aqqissuussaanerup ineriartortinneqarnerani innuttaasut innarluutillit peqataatillugit ingerlatsinissaq. Innarluutilinnut inissiat, atuartitsineq, suliffeqarneq, isumaginninneq, ilinniartitaaneq sammisassaqartitsinerlu nalitsinnut tulluarsartariaqarpoq

innuttaasullu innarluutillit pisinnaatitaaffii pisariaqartitaallu
eqqarsaatigineqartariaqarlutik.